

*Prikaz***Bill Clinton: *Moj život***

Naklada Ljevak, Zagreb, 2004, 903 str.

Poznavatelji američke vanjske politike podijeljeni su u ocjenama predsjednikovanja 42. predsjednika SAD-a Billa Clintona za vrijeme njegova dva mandata u Bijeloj kući. Jedni ga hvale i gotovo slave govoreći da je bio "prvi predsjednik ispred tradicionalnih demokratsko-republikanskih rasprava pri rješavanju nagomilanih američkih problema" (Ambrose Evans-Pritchard), drugi njegovo predsjednikovanje karakteriziraju kao "diskontinuitetno, epizodno, često na rubu propasti, spašeno u zadnji čas" (Stanley A. Renshon), treći osam godina Clintonove vladavine tumače kao "jedan od najznačajnijih zaokreta stajališta službene politike u cjelokupnoj povijesti SAD-a" (Jeffrey Garten), a francuski predsjednik Jacques Chirac doživio je novoga američkog predsjednika kao "konfuznog, neodlučnog i kolebljivog".

Bill Clinton jedan je od najkontroverznijih američkih predsjednika u modernoj povijesti. Razloga za to ima mnogo, no mogu se podijeliti u dvije osnovne skupine.

Prvo, Clinton je bio prvi u potpunosti posthladnoratovski američki predsjednik. Nakon neodlučnosti svog prethodnika Busha starijeg kako postaviti američku strategiju nakon tektonskih promjena međunarodnog sistema, američka nacija, ali i svijet u cjelini, očekivali su od novog američkog vođe, predsjednika jedine preostale supersile, da predvodi novi svjetski poredak i ponudi odgovarajuća rješenja za uređenje političkoga, gospodarskog, sigurnosnog i svakog drugog oblika života u radikalno izmijenjenoj međunarodnoj zajednici.

Drugo, brojni skandali za koje se sumnjalo, a za neke i sudski dokazalo, da je bio upleten za svog predsjednikovanja kontinuirano su narušavali ugled poželjnoga čvrstog, odlučnog, neprikosnovenog vođe najjače svjetske nacije, ali mu i oduzimali vrijeme i energiju nužnu za definiranje nove američke strategije.

U međunarodnim krugovima uobičajeno je da se još za vrijeme predsjedničkog mandata pojave brojna djela u kojima se analizira, procjenjuje rad postojećeg šefa države, vrednuju njegovi politički potezi i njihove konzekvence na domaćoj i inozemnoj političkoj sceni, traže intrigantne potankosti iz njegove biografije i privatnog života.

Također je uobičajeno da svaki američki predsjednik vrlo brzo nakon izlaska iz Bijele kuće objavi svoju autobiografiju ili memoare. Tom izazovu nije odolio ni demokrat Bill Clinton.

Knjiga koju predstavljamo autobiografija je Clintona jednostavna naziva *Moj život. Bill Clinton* u kojoj bivši američki predsjednik opisuje svoj život od rođenja do izlaska iz Bijele kuće.

Bill Clinton rođen je kao William Jefferson Blythe 19. kolovoza 1946. u gradiću Hope u saveznoj državi Arkansas. Otac mu je poginuo u prometnoj nesreći tri mjeseca prije njegova rođenja. Do svoje četvrte godine života Bill je živio s majčnim roditeljima u gradiću Hope, jer je majka Virginia Cassidy Blythe u New Orleansu završavala školovanje za bolničarku. Godine 1950. udala se za prodavača automobila Rogera Clintona, čije je prezime kasnije Bill preuzeo.

Kao odličan učenik upisao se na prestižni katolički Univerzitet Georgetown u Washingtonu. S obzirom na to da se oduvijek želio baviti politikom (tijekom studija razmišljao je i o diplomatskoj karijeri), za vrijeme ljetnih praznika radio je u State Departmentu, pomagao pri primarnim izborima Demokratske stranke, radio u odjelu demokratskog senatora Fulbrighta.

Po završetku koledža dobio je stipendiju za Oxford University u Engleskoj. Nikad ga nije završio, ali je za vrijeme studija mnogo putovao po Zapadnoj Europi, Baltiku te posjetio ondašnji Sovjetski Savez. Vrativši se u SAD, upisuje pravo na Yale Universityju. Završivši studij prava, vraća se u Arkansas te predaje pravo na Sveučilištu u Fayettevilleu. Na Yalu upoznaje studenticu Hillary Rodman, s kojom će se kasnije i oženiti i dobiti kćer.

Godine 1978. sa trideset i dvije godine izabran je za najmlađega guvernera u Sjedinjenim Državama. Od 1986. do 1987. predsjedavao je Nacionalnim udruženjem guvernera. Za predsjednika SAD-a izabran je kao kandidat Demokratske stranke 1992, a drugi mandat osvojio je 1996. godine. U Bijeloj kući naslijedio ga je republikanac George Bush, mlađi.

Nakon iscrpnog prikaza svog djetinjstva i mladenačkog života za vrijeme školovanja, u kome se naglašavaju tradicionalne obiteljske i religijske vrijednosti, skladni odnosi u obitelji, ali i demokratski nazor i orijentiranost njegove bliže i daljnje rodbine te većine prijatelja, Clinton prelazi na svakako najzanimljiviji i najobuhvatniji dio svoje autobiografije; predsjednikovanje u Bijeloj kući.

Temeljem očito iznimno precizno vođenog dnevnika, Clinton kronološki, gotovo iz dana u dan, opisuje svoje brojne državničke aktivnosti, susrete, putovanja po Americi i inozemstvu, sudjelovanja na međunarodnim konferencijama, ali ne zaboravlja ni službene aktivnosti svoje supruge Hillary, kao ni načine provođenja njihovog slobodnog vremena, obilježavanja obiteljskih obljetnica te privatne posjete rodbini ili prijateljima.

Čitatelja gotovo zapanjuje preciznost i minucioznost Clintonovih sjećanja. Oni koji ne poznaju dovoljno dobro tadašnju američku politiku ili situaciju na globalnoj sceni možda se neće odmah snaći u Clintonovom djelu. Jer poput većine autobiografija, ovo nije znanstvena analiza Clintonove vanjskopolitičke strategije ili suvremenih međunarodnih odnosa unipolarno predvođenih Sjedinjenim Državama. Gradovi, konferencije, šefovi država, ministri vanjskih poslova, kraljevi, sultani, carevi, ali i američki kongresme-

ni, senatori, novinari, istražitelji, suci, resorni ministri ili njihovi pomoćnici, prijedlozi zakona, amandmani... nižu se u neprekidnom i često isprepletenom pripovijedanju. Jer Clinton je podjednaku pozornost u prikazu svog predsjednikovanja posvetio američkoj unutarnjoj, kao i vanjskoj politici.

Zanimljivo da od svih svojih sugovornika jedino za tadašnjeg predsjednika SR Jugoslavije Slobodana Miloševića Clinton kaže kako je odmah nakon prvog službenog susreta "stekao dojam kako će s tim čovjekom biti vrlo teško, gotovo nemoguće pregovarati". Zanimljiva je i činjenica da je većinu svojih suradnika kao predsjednik SAD-a u svoja dva mandata Bill Clinton izabrao upravo iz redova svojih i Hillarynih dugogodišnjih prijatelja i poznanika sa studija, kasnijih studijskih usavršavanja ili dobrovoljnog rada za vrijeme školovanja. Iako se neki i nisu pokazali kao dobar izbor, nove suradnike Clinton je i opet tražio i postavljao vodeći se sličnim načelom.

Clinton ističe i svoju popularnost i odnos s običnim američkim građanima te ukazuje da su mu upravo prosječni građani SAD-a donijeli pobjedu za drugi mandat kada su republikanci imali većinu u oba doma Kongresa, a mediji predviđali njegov poraz na predsjedničkim izborima. Zanimljivo je da o medijima govori pozitivno, usprkos činjenici da su upravo pripadnici medija i republikanski jastrebovi svakodnevno iznosili u javnost uglavnom negativne stvari iz njegova privatnog života. Krivicu za loš imidž u američkim medijima pripisuje sebi osobno i svojoj administraciji, govoreći da "ne znaju iskoristiti dobre strane njegovog predsjednikovanja i plasirati to kao pobjedu demokrata".

Po pitanju skandala, Clinton se osvrće na dva: Whitewater i Moniku Levinski. Ukazujući na čiste ruke u prvom, priznaje i žali zbog drugog. Kuriozitet je njegova izreka da će nakon što izađe iz Bijele kuće "dvije godine morati puno raditi kako bi podmirio svoje troškove nastale slučajem Levinski". Možemo naslutiti kako je i to jedan od razloga zašto je autobiografiju napisao tako brzo.

No, bez obzira na sve, američki je predsjednik Bill Clinton učinio i pozitivne stvari za svoju zemlju: prvi put u povijesti nakon Drugog svjetskog rata jedan američki predsjednik uspio je nivelirati ogroman deficit bivše administracija te ostavio svom nasljedniku oko 400 milijardi dolara suficita u američkom proračunu, mrežom bilateralnih i multilateralnih ugovora otvorio je globalno svjetsko tržište američkoj privredi, radikalno ojačao posrnulo američko gospodarstvo kod kuće, smanjio stopu nezaposlenosti, uspio smanjiti višak državnih službenika i administracije, ojačao sustave socijalne potpore najugroženijim slojevima američkog društva, uz ograničene i smanjene izdatke za obranu uspio zadržati američki vojni primat u svijetu, uspostavio dobre odnose sa svim glavnim akterima svjetske politike (Rusija, Kina, Japan, zapadnoeuropski saveznici, Indija, Australija, Novi Zeland), a svojom aktivnom politikom podupiranja i širenja demokracije zadobio mnoge saveznike u postsocijalističkom svijetu i Latinskoj Americi.

Kao svoje glavne nedostatke na vanjskopolitičkom planu Clinton navodi nedovoljnu borbu protiv terorizma, poglavito uhićenje Bin Ladena, a na unu-

tarnjopolitičkom neusvajanje Zakona o zdravstvenoj zaštiti od Kongresa, kojim bi veći dio američkog stanovništva ostvario beneficije na tom planu.

Clintonova autobiografija koju predstavljamo čitateljima daje uvid u život i djelo, a posebno u godine predsjednikovanja Billa Clintona i predstavlja iznimno bogato i zanimljivo štivo za sve one koji se bave američkom vanjskom politikom. Iako ni Clinton, kao niti čitav niz njegovih prethodnika koji su također objavili predsjedničke memoare, nije lišen subjektivnih ocjena, ipak je to djelo koje daje izvanredan uvid u njegovu filozofiju, djelovanje, uspjehe i neuspjehe na predsjedničkom položaju punih osam godina.

Hillary Clinton danas je aktivna senatorica, a bivši predsjednik Bill Clinton dinamično se i dalje kreće u političkim, društvenim i kulturnim sferama nastojeći biti u tijeku sa suvremenim zbivanjima u Americi i svijetu.

Lidija Čehulić